

Rahvanäitelava

Praktiline ajakiri
väketeatrite lavakunsti arendamiseks

Nr. 2

Ilmub käesoleval aastal 8 numbrit. Abonentidele
aastatellimishind Kr. 4.80. Välismaale Kr. 6.—
Toimetus ja tallitus: S. Karja 19-7. Telef. 201-78
Postkast nr. 335. Tallinn. Posti jooksev arve nr. 58

1931

JAKOB MÄNDMETS †

Möödunud aasta esimesel jõulupühal lahkus meie hulgast jäädavalt tuntud ilu- ja näitekirjanik Jakob Mändmets.

See oli kurb hoop meie kirjandusperele, kus lahkunu oma loomingu kaudu omas tugeva sõpruse ning poolehoiu kontakti. Veel raskemana tundus see hoop selletõttu, et kirjanik oli alles tugevais mehe ning tööaastais, ja alles ta viimaseis loominguavaldusis hakkas selgejooneliselt ilmne ta tõsine, jumalast antud kunstnikuand ja kirjanduslik küpsus.

Kadunu loominguust on pääle ta surma siin-sääl õige palju kõneldud, sest oli ta ju oma andelaadilt tunnustatud rahvakirjanik, kellel oli kindel seisukoht meie kirjanduslikus

maailmas, kellel oli oma sõna öelda ja kellel oli oma kuulajaskond. Tema erialaks oli eeskätt külajutt, millist

ta elavalt viljeles ja milline veel kaua leiab laiema rahva seas tänulikke lugejaid.

Kuid ka meie, asjaarmastajad teatriharrastajad, ei saa mööduda vaikselt lahkunu nimest. Meie ei saa jätta nentimata, et me pole Mändmetsas üksi kaotanud armastatud külajutumeistri, vaid ka mitme-

külgse näitekirjaniku. Nagu kadunu üldse oli oma hingelaadilt lihtne, nii ei pretenteerind ta oma draamatoodetegagi suuremaile lavule. Selle eest oli temal aga eriti väike-näitelaval täita oma kindel koht. Iga näitleja ja näitejuht, kes on seotud maalavaga, teab, kuivõrra usutavaid elupilte os-



kas Mändmets tuua lavale ja kui-võrt suur koht tal oma näidenditega tuli täita maalavade repertuaaris.

Mändmetsa ülesandeks polnud püstitada tähiseid meie draamakirjanduses. Ta ei viimistelnud oma töis vormi ülemat kaunidust, stiili peensust, üllatavaid hingeelulisi avastusi ega lavalist pinevust — küllap ta selletõttu jäigi võõraks suuremail elukutselisil lavul —, küll oskas ta aga lihtsaile inimesile näidata seda voolavat, sooja ja südamlikku lihtsust, millest ta ise oli võrsund. Ehkki ta näidendeid pole hinnatud kirjanduseliselt, annab neile siiski suure väärtuse suurim kriitik ja väärtuste määraja — Elu ise.

Kadunu draamalooming pole suur. Tema näendid on ühe käe sõrmil loetavad — arvult viis. Neist kuuluvad varasema loomingu hulka „Ema“, „Ametilt kosilane“ ja „Metsavahi majas“ („Neli päeva“). Kõigi kolme näidendi tegevustik sünnib külamiljões, seas lihtsaid külainimesi. Siin leidub kõike — tabavaid naljatusi, pilget, tusedat talupojanalja kui ka tasast, hinges pakitsevat lihtsat traagikat. Kui „Ema“ ja „Metsavahi majas“ see traagika leiab erilise pinna, siis on „Ametilt kosilane“ selle vastu farsitaoline, kerge,

lõbus ja meie külaelu umbusku ironiseerivalt käsitav näidend. See on õigupoolest ainus näidend Mändmetsa loomingus, milles kirjanik näitab oma annet ja oskusi komöödias. Ja seda õige meisterlikult. Igatahes võib öelda, et mainitud draamateosed väikelaval läbi on löönd; seda tõendab osalt ka asjaolu, et kõigist kolmest näidendist alles möödunud sügisel kõigiti maitserikkas väljaandes ilmus teine parandatud trükk.

Kirjaniku viimase loomisperioodi tulemusteks on möödunud aasta alul „Ebajumal“ ja aasta lõpul draama „Mikk Kivi“, millistest viimane on kahtlemata kolossaalseim ja mõjukaim Mändmetsa draamaloomingus. See on kui ajalooline mälestussammas, milline kindlate joontega kehastab meie rahva mineviku vabadusvõitluse.

Analüüsid Mändmetsa viimaseid draamateoseid, märkame, et alles viimaseil aastail kirjanik on leidnud oma loominguile õige tasapinna ning väljendusele kindla küpsuse. Seepärast jäi asjaarmastajate teatriharrastajate ringkond elava huviga ootama kirjaniku järgnevaid lavatooteid. Kuid saatus oli karm. Paremate lootuste sekka tõmbas ta oma kustutava kriipsu.



Eesti näitekirjandus 1930. aastal

Ed. Hubel

Raske on leida põhjusi, miks mõni kirjandusliik kord vohab, teine aga samal ajal vaevu hingitseb. On ajajärke, kus lüürika otse luhtab, proosa aga selle kõrval üsna kesine. On ajajärke, kus draama kütkestab tähelepanu, kus dramaturgid annavad rea meisterteoseid, kuna eepika ja lüürika vallas kõik üsna vaikne. Siis jälle lööb eepiline proosa õitsele ja tagandab ajutiselt teised väljendusvormid.

Üldiselt võiks muidugi öelda: domineeriv kirjandusliik on tingitud ajajärgu hinge-elu sotsiaalseist tingimustest. Aga iga kord ei ole kerge sellega kirjandusliikide tõusu või langust seletada.

Mõnel poolt katsutakse asja kultuurkapitali „kunstväetisega” seletada, aga see argument veenab vähe, iseäranis kui meelde tuleb, et „kunstväetis”, mis 1929 a. visati näitekirjanduse põllule rammutuseks, aitas idandada vaid umbrohtu! Sada teost saadeti võistlusele, nendest tunnustati vaid kolm kolmanda auhinna vääriliseks ja ainult üks neist on lähema vaatluse väärt.

Ei erguta ka maa ja linna lavade elav nõue meie kirjanikke näidendite loomisele.

Ajavaim peaks olema soodus dramaatilisele loominguks. Eks sisalda ometi mõõdukult veerand aastasada võitlusi ja heitlusi, missuguseid maailm enim pole näind! Algades 1914 aastast lähevad sündmused päädpööritava kiirusega. Aja tempo on kärsik, meeolud värvikad, otsingud rahutud, dissonantsid kriiskavad. Endised usulised ja kõblised ehitused on lagunemas, endine vaade kosmoselegi on Einsteini teooria tagajärjel mitmeti puudulikuks osutund.

Ühe sõnaga: põnev dramatism välisja siseelus, närviliku inimese vaimliste ning hingeliste võimete kui ka tahtejõu ägedad pingutused — see kõik peaks küllalt tõuget, meeolu ja ainestikku andma loominguks dramaatilises vormis.

Ometi, nagu ütlesin, kiratseb meie teatrikirjanduse põld.

1930. aastal ilmus meil üldse 18 näidendit. (Eelmisel aastal 12) Pääle selle neli lastenäidendit. Arv ei jäta palju soovida, küll aga kvaliteet.

Esimese koha nende hulgas väärivad leidematult Artur Adsoni kolmevaatuslik näidend „Lauluisa ja kirjaneitsi”. See teos on rajatud faktilistele andmetele kahe meie suurima lauliku Kreutzwaldi ja Koidula vastastikustest suhetest.

Minu arust ei oleks võind Adsoni näidendit, kuigi see mõne arvustaja valju otsuse järele (P. Hamburgi „Ebaõnnestund auhindamine”, E. Kirjandus nr. 7, 1930) kannab keskkooliõpilase suleharjutuse ilmet, võistlusel ühele tasemele seada Karheidingi „Õnne põrguga”, isegi mitte J. Mändmetsa „Ebajumalaga”. „Lauluisa ja kirjaneitsi” on siiski arenend kirjanduslise inimese teos, kes suudab süveneda hingeellu, mõistab karakteriseerida, kellel on oma tihe, peen, kindel väljendusviis. Kui draama ei võind see teos erilisel õnnestuda. Esiteks seepärast mitte, et Kreutzwaldi ja Koidula suhetes polnud dramaatilist elementi. Liiaks suur oli aastate vahe — nelikümmend — et võiks areneda vastastikune ja võrdne kirelõõsk. (Vist ei ole see Lauluisa suust vaid sõnakõlks, kui ta end nimefab mitmel puhul „vanaks kannuks”).

Nii on juba päätegelaste iseloomude tõttu selles näidendis dramatism võimatu. Teiseks, ei peitu autoris kui vaikse, intiimse luule viljelejas, Sanna trubaduuris eeldusi draama loomiseks, milles oleks jõuline aktsioon, hoogne tegevus ja võitlus.

Algusest pääle on lugejal-vaatajal selge, et piirduetakse vaid meeoludega, vaiksete õhkamiste, kaeblemistega ja resignatsiooniga. Adson on püüdnud oma päätegelasi nimelt hingestada, seda „healekest” neile kuulda-

vaks teha, mis Lau Luisa ja Koidula hinges „teisiti heliseb“.

Hoolimata neist ja muist puudusist on see ometi huvitav katse, esimene katse — anda meie kirjanduse ajaloo kirjanduslikke kujusid. Kui ka üldiselt see esimene katse pole kõigiti õnnestunud, siis on ometi dialoogis rohkesti üksikuid väljatavaid kiiri, mille valgusel me näeme romantilist ärkamisaega, enamasti küll äripäevses proosas.

Äsja surnud Jakob Mändmetsa „Ebajumal“, näidend kolmes vaatuses, sai läind aasta võistlusel, nagu juba öeldud, ka kolmanda auhinna. Minu arvates on aga Mändmetsa näidend Adsoni omast kujudelt kahvatum, dialoogis lamedam ja hingeelult märksa pinnapääsem.

Aksel Karheidingi „Õnne põrgu“, „satturiline komöödia“ on pigemini kinoline grotesk, mis sisaldab jandilisi põgenemisi, tagaajamisi, paugutamisi ja muid ameerika naljafilmi atribuute. Autoril ei puudu vaimu, küll aga puudub tal arusaamine neist elementaarseistki omadusist, mis ühe teose kirjanduslikeks teevad. Kui kirjanduslikest teostest ei saa „Õnne põrgust“ kõnelda. Vanemuislased riskeerisid temaga laval õne katsuda, aga tagajärjeta.

Et see näidend A. Adsoni „Lau Luisa ja kirjaneitsi“ kõrval võis auhinna saada, päälegi ühekõrguse, jääb mõistatuslikuks.

Suuremat tähelepanu kui „Ebajumal“ väärub Jakob Mändmetsa ajalooline näidend neljas järgus „Mikk Kivi“. Selles näidendis kirjeldatakse sündmusi, mis aset leidsid läind aastasaja keskel Harjumaal, Kiiu mõisas. J. Mändmets on neid sündmusi võimalikult tõetruult ajalooliste andmete põhjal pildistand. Kõik tähtsamad tegelased on ajaloolised ja oma õige nimega nimetatud; sõnadki on neile suhu pandud, kui võimalik otse kirjalikest aktest (näiteks pastor Ahrensi manitsuskõne peksuminejale Mikk Kivile). Autor on loobund niipalju kui võimalik vabast loomingust, pidades Kiiu sündmust, nagu ta oli, küllalt dramaatiliselt mõjuvaks.

Hoolimata sellest liigest ajaloolikust tõesest on „Mikk Kivi“ lavaliselt mõjukaim selle kirjaniku näidendeist. Autor on hoidund Kivi ja ta meeoluosalisi heroiseerimast ja idealiseerimast, on olnud kõigi nende väljenduste edasiandmises tagasihoidlik, diskreetne ja usutav. Elamusi ja hingelisi võitlusi lastakse enam aimata kui

kuuldavale tuua. Dialoogis on Mändmets siin küps, kuid kompositsioonis alistub ta nagu öeldud liialt ajaloole.

K. Laagus on tulnud neljavaatusliku draamaga „Leitnant Vasmer“, mis tahab ainetiku poolest kõrvu seista Greeka klasiikutega. Ödipus nais teadmatult oma ema, leitnant Vasmer armub oma poolõesse, enne kui sugulusest teab ja abiellub temaga de facto. Enne vormilikku abiellumist saab ta sugulusest teada ja laseb enese maha taga aetud hingepiinast.

Suurelt kavatsetud saatusdraama, mille kallal aastaid mõeldud, nagu eessõnast võib oletada, on kahvatu ja jätab lugeja leigeks. Ta ei oma suuremat kirjanduslikku väärtust ega lähe vist ka laval.

A. Mälk on tulnud neljavaatusliku draamaga „Moodne Kain“. Selleks osutub nimelt jõhker sanitaarkapten Aleksander Mets, kes oma venna, filosoofi, patsifisti, kaunishinge mõrsja võtab julmalt üle. Vend tapab enese, sanitaarkapten eemaldub Kainina, murtud on pääle selle veel mitme inimese elu-õnn. Nii siis traagilik draama, kirjutatud sõjakoleduste ja tapatõlliste julmuse taunimiseks. Kui me lugesid siiski külmaks jääme, siis vist sellepärast, et „Moodne Kain“ on puhas mõistuse konstruering ja tundub sellena igal leheküljel, hoolimata tundmuste ja elamuste piltlik-luulelikest, otse luulest nõretavast väljendusviisist. Selles draamas pütub ta lugejat hämmastada nimelt hirmu- ja õuduse kuhjamisega ja võluda luuleliku sõnastusornamentikaga, aga meie ei saa talle kaasa elada.

A. Tamman, „Vidriku paruni“ autor, tuli läind aastal kolmevaatusliku näidendiga „Võlglane“, mille kaane ilustiseks veksel korporandi pää ja südamega. Neist esemeist võiks midagi prepareerida. Aga Tammanil pole see õnnestund. Päämine viga on üldstiilis: esimene pool on naljamäng à la „Mikumärdi“, lõpupoole aga tõsine draama ähvarduste, pisarate, põlvituste ja muude draama atribuutidega. Korporandi-elu tühjuse, kergemeelsuse ja äparduste lavaletoomiseks sobivad viimased vähe. Intriig on nõrk, et meid kaasaelamisele tõmmata (perepoeg on neli aastat linnas üliõpilase elu eland, isa raha kulutand, tema allkirja võltsind ja laenab teenijatüdrukult võlgade katteks raha). Siin võiks päästa vaimukas dialoog. Aga Tamman ei suuda sädeleda

Raudsepa kombel, kuigi ta seda algupoolel teha püüdnud.

Endel Loidelt on varemini ilmund „Lucifer”, igaviku tragöödia 12 pildis ja „Jumala lilled”, legend Eesti minevikust 6 pildis. Peab imetlema autori viljakust ja energiat. Sest pääle „Susanne” pidid temalt 1930. a. veel ilmuma: nelipühiks „Kain”, tragöödia 5 pildis, septembriks „Ristimägi”, legend 5 pildis; „Kuningas Š” — tragöödia 5 pildis; „Tasuja” — tragöödia 5 pildis ja jõuluks „Vae victis” — romaan kolmes raamatus (tänavu I raamat) ja „Muslim Ibu-Obeid” — laul armastusest 9 pildis. See on ju „pjatiletka” programm, mis taheti teostada ühe aastaga!

Jäi muidugi teostamata, nagu seda pjatiletkaga kergesti juhtuda võib. Ilmus vaid „Susanne”, näidend 9 pildis. Endel Loide võimed ei vasta kaugeltki tema pretensioonidele. Viga on selles, et kõik on jäänd vormituks, ilmetuks massiks. Tegelesed on nükud autori käes; neid ei liiguta sisemised motiivid, vaid autori meelevald. Kogu see teos on autori tahte meelevaldne akt, mitte spontaanses loomistungis võrsund ja kuju võtnud.

Voldemar Lemberilt on ilmund komöödia 4 vaatuses „Kaljurahu”. Lember on täiesti uus nimi, sellepärast loeme esimesi lehekülgi uudishimuga. Katsutakse naeruvääristada meie ametlikke komisjoone ja nende kavatsusi, „Kärevere” lugude ametlikke ja era kangelasi.

Aga autoril on kirjanduslik maitse veel täiesti arenemata ja dramaatilise teose ehitus võõras. See on sama vilets kui Kärevere sild. Autor mõistab väärnähteid tegudes riivata ja heidab mõnikord vaimuka sädeme.

Aga sellest veel ei jätku komöödia loomiseks.

J. Metua nimi pole meie näite-, kirjanduses” sugugi uus. Talle kui näitlejale on lavatehnika tuttav, selle tõttu võib ta valedasti kirjutada näidendeid, mis maateatreis vastuvõttu leiavad. Kirjanduslikku väärtust neil pole. Ka mitte mullu ilmund neljavaatuslikul naljamängul „Miljonitõbi” ega „Radivere piimaveol”, neljavaatuslikul rahvamängul mitte.

Paremini kui Lember ja Metua on Mihkel Aitsam maa- ja provintsilava nõuetest aru saand. Seda tõendab tema uus rahvatükk „Maakuld”. Ei ole jandilisi labasusi, nagu Lemberil, ega lause tühjust, nagu vahest Metual. Sündmustik „Maakullas” on võetud okkupatsiooni ja vabadussõja ajast, mis on autorile võimaldand oma rahvatükki tugevasti patriotismiga läbistada. Kirjanduslikke pretensioone Aitsamil ei näi olevat; tema rahvatükid taotleavad vaid lavalist menu.

Pääle nende on E. Tammistult ilmund komöödia 3-es aktis „Kolm võistlejat”, Karl Laurbergilt kahevaatuslik naljamäng „Lapualased” (11. opus sellelt autorilt!), Eduard Nukilt „Poisipää” pilkenali ühes vaatuses, Eduard Tasalt „Ema” (Elupilte), näidend 9 pildis. Elmar Käsperilt „Elu kurbmäng”, kurbmäng neljas pildis ja K. Kidderilt ühistegevuse propaganda näidend „Ärimehe veri”.

On mulle veel silma puutund neli lastenäidendit läind aastast, aga nende hindamine jäägu õpetajate asjaks.

Tähiseid, mis märgiksid meie näitekirjanduse edespidist suunda, läind aastal ei püstitatud.

PUBLIK

Publik on kui nüüdisaegne mees, kes palju teab, kuid nõrk on tegudes.

Publik on kui tänapäeva daam, kel piiriks ainult ajaviite raam.

Publik on kui väike beebyeke, kes nõnda toimib, nagu tujuke.

Publik on kui moodne teenija, kel kombeks leivaisa siunata.

Publik on kui talusulane — kel ainus huvi — et saaks õhtule!

Inimesed kokku moodustavad publiku, sellepärast publik ongi rumal, saamatu.

Usun — ühelgi ei ole õeldust pahameel, sest et üks ei ole publik veel!

Hi.





Praktilise väikelava tüüp

A. Tuurand

2.

Lava skeem.

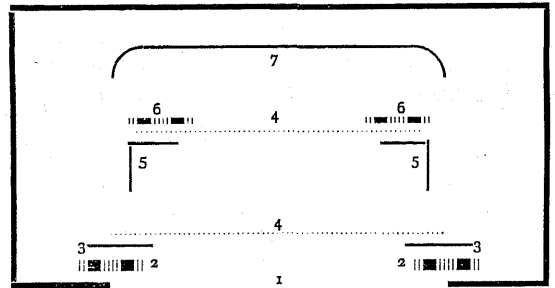
Pidades kinni algsõnas esitatud põhimõtetest, püüame asuda tüübilise väikelava põhiplaani või skeemi selgitamisele. Tahaksime aga siinkohal veel kord rõhutada alla asjaolu, et organisatsioonid, kellel lava ehitused alles kavatsusel, neid ehitusi mingil tingimusel ei toimiks uisapäisa, vaid vastavate asutiste ja isikute poole pöörduks tarvilikkude mõõtude, skitside ja plaanide saamiseks. Tahaksime käesolevas artiklis nentida vaid üksikuid mõõte, millistest kinni pidades iga organisatsioon võib olla julge oma ehitatava lava otstarbekohasuses. Nii peaks ehitatava lava kõrgus minimaalselt olema 14 jalga ja sügavus sellest veidi suurem — umbes 17 jalga. Laius (majaseinast seinale) 24—28 jalga; portaali (lava avause) laius 19—20 jalga ning kõrgus 9—10 jalga.

Nagu öeldud, on need mõõduid minimaalsed, ei taha olla ka eeskuju andvad, vaid rõhutavad üksnes asjaolu, et neis piires valmivad lava on ajakohane, kannatab iga-suguseid lavastusi ja on seejuures kõigiti praktiline.

Milline aga peaks olema iga väikelava sisestus, s. t. mida lavaruum endas peaks sisaldama, sellest annab kujuka pildi all-olev skeem nr. 1.

Nagu toodud joonisest nr. 1 näha, ei nõua sarnane väikelava midagi erakorralist, uudet ega ülmoderni. Kõik, mis sellel lavaskeemil esitatud, on suuremalt osalt meie väikelavadel juba ammu olemas, sest nendeta ei saa üldse kujutleda lava kui seegust. Ainukesed uued lavaattribuudid selles skeemis on kahtlemata n. n. „kardina-süsteem“ ja horisont. Ei saa muidugi öelda,

Skeem nr. 1. Üldvaade.



- | | |
|------------------|------------------|
| 1 — portaal | 5 — küljkulissid |
| 2 — eesriie | 6 — kardinad |
| 3 — prostseenium | 7 — poolhorisont |
| 4 — soffitid | |

et nimetatud esemedki oleksid kesteab kui uudsed ja modernsed vahendid laval, neid tarvitab lavapraktika juba ammu, ammu. Meil aga, kahjuks, ja seda eriti väikelavadel provintsis, ei osata võtta tarvitusele seda üldtunnustatud praktilist seadeldist. Millest see õieti tuleb, on raske öelda, kuid võib oletada, et selles osalt on süüdi meie maateatri-harrastaja alles arenemisel olev ja seega ka osalt piiratud silmaring. Rahalistest küsimustest pole nende esemete muutsemise sugugi sõltuv, sest materiaalselt tulevad nad hoopis odavamad kui iga-sugused muud keerulised kulisside-kombinatsioonid.

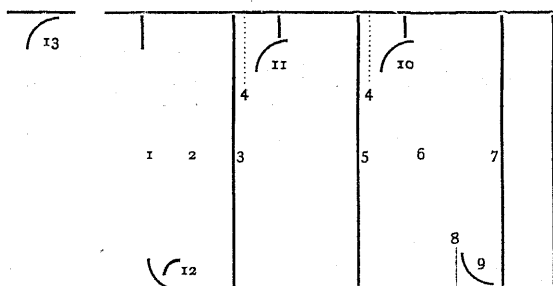
Kuivõrra need toodud „uudised“ aga väikelaval tähtsad ja kuidas neid tagajärjekalt tarvitada, sellest kõigist pikemalt edaspidi, vastavais eripäätukes.

Mis puutub nimetustesse „prostseenium“, „portaal“ ja „soffit“, siis usume, et nende juures pikemalt peatuda ei maksa. Need on ju esemed, milleta lava olemas pole ja millised igal laval, olgugi mitmel kujul, on

olemas. Nendesse puutuvaist päevaküsimusist tahame aga edaspidi teha juttu eriliste väikeste päälkirjade all.

Et anda üldpilti toodud lavatüübi valgustus-sisseseadest, toome allpool lava läbilõike. Kõik toodud valgustamis-allikad on näidendi hääks kordaminekuks hädavajalikud ning lasevad kombineerida väga mitmesuguseid ja mõjuvaid valguseffekte. Hää valgustus laval on ju see, mis tõstab etenuse väärtust tunduvalt.

Skeem nr. 2. Kõrvaltvaade.



Toodud numbrid tähendavad samu esemeid, mis skeemis nr. 1. Lisaks neile on tulnud numbrid 8—13, mis tähendavad:

- 8 — varjend
- 9 — horitsondi altvalgustus
- 10 — ülemiste horitsondivärvide valgustus
- 11 — tegelaste valgustus
- 12 — rampevalgustus
- 13 — saalivalgustus

Skeemis nr. 2 esitatud valgustus-allikad on üldtuntud igal laval vast päale nr. 9 ja 13 ning osalt ka 10.

Kuna valgustused nr. 9 ja 10 on seatud sisse seks, et valgustada horitsonti ja luua sellel vastavaid effekte, tagavad lambid nr. 11, 12 ja 13 just seda, et tegelased küllalt oleks valgustatud.

Valgustus nr. 9 on mõeldud valgustama horitsondi alumist serva. See peab andma õhtu- ja hommiktaeva vahelduvaid värve. Tavaliselt asub see lamp lava põrandal, üsna vastu horitsonti ja on publiku pilgu eest varjatud mõne varjend-esemega (kas puu, kivi, pöösad jne.), nagu see näha ka skeemil. Lamp nr. 10 peab aga andma üldist fooni värvi — näiteks taevasina. Lamp nr. 11 valgustab tegelasi päält, rampivalgus tagab tegelaste jalgade valgustuse. Lamp nr. 13 on väikelavadel seni vähe kasutatud. Ta tagab seda, et tegelane ettepoole astudes ja lambi nr. 11 valguse piirkonnast väljudes ei satuks pimedusse. Nii on sel lamбил tegelikult suur tähtsus. Asukohaks on tal saali keskpäik (lagi) või koguni saali tagakül, kust siis valguse juga sujuks lavale üle publiku päade.

Ka neist valgustusallikaist ja nende tehnilisist viimistlemisist, konstrueeringust jne. edaspidi, kui oleme jõudnud päätükini, mis eriliselt käsitab valgustusaparate.

(Järgneb.)

Näitejuhi tööst

Esimeseks sammuks väikelava näitejuhi töös on valida omale abilised.

Näiteseltskonnas leidub ikka keegi, kellel näojumestamiseks pisut rohkem osavust ja annet kui teistel. Selle määrategi siis näojumestajaks — grimeerijaks. Mõne teise määrate sissesaatjaks, leiata ka lavameistri, etteütleva — ja teie töövägi ongi koos. On see ametite jaotamise koosolek peetud — algab näitejuht kohase näidendi otsimist (kui see juba varem leitud ei ole).

Kõige kergem näidendi valimise viis on: kui näitejuht kusagil paremal näitelaval või kutseteatris näeb ettekande, mis temale kõigiti meeldib — ja ta selle näidendi siis ka omal näitelaval otsustab lavastada. Sarnast näidendi valiku moodust on sageli kasutatud, see on palju häid tagajärgi annud, kuid tihti on sellega ka „sisse kukutud“. Sarnane „sissekukkumine“ võib juhtuda siis, kui näidendit valides ei peeta silmas näitlejate võimeid.

Võtame näiteks A. Kitzbergi näidend „Tuulte pöörises“. Selles näidendis esineb iseteadev, temperamentlik, pääaegu ürgjõuline Jaan. Näitelavadel aga kujuneb see Jaan mõnikord ka teistsuguseks: kord on ta mannetu keksleja, kord jälle õnes kuraasitaja. Mispärast? Et näitleja Jaani vaimlise tasapinnani tõusis, et ta Jaani kannatusi, valu ja viha mõistis, selles ei või kahtlust olla. Kuid näitlejal puudub mõnikord see häälematerjal ja kõnetehniline oskus, mis nende tunnete väljendamiseks tarvilikud. Kuna Jaan üks näidendi pääkujudest on, siis muutub selle kuju kahvatamisega ka terve näidend kahvatuks. On see aga juba ette näha, et üks teatav näidend — pehmelt öeldult — kahvatuks kujuneb, siis on parem — see näidend mängukavast ära jätta.

Oma trupi näitleja võimetele vastavast repertuaari soetada, on maanäitejuhi suuremaid ülesandeid.

J. Metua „Näitleja-asjaarmastaja käsiraamatust“.



Mooruse patud

Heino Unto draama *

(Järg.)

Tegevased.

Joosep Murm, õpetaja.
 Anna, tema noor naine.
 Arnold Zuhkam, korporant.
 Minna, Kurnide teenijatüdruk.
 Konstaabel.
 Kordnik.

* * *

Anna. Hää küll, Minna . . .

Minna. Siin on pandimaja kviitung ja raha sõrmuse eest, proua . . . Sada krooni anti. (Annab raha ja kviitungi proua tätte.)

Anna. Tänan sind, Minna . . .

Minna. Siis te ikka ütlete härrale . . . ? Helde jesus, pole mina elus võõra oma puutund! Kus nüüd seda!

Anna (piinatult). Hää küll, Minna . . . Mine nüüd!

Minna (lähed ära tõõti).

Anna (täib toas edasi-tagasi, ringutab ahastuses käsi, paneb siis raha kirjutislaua laetasse.)

(Wäljas ufetaga kõlistatakse.)

Anna (ehmub üles, waatab nõutult enese ümber, on raskes heitluses kahewahel, kas awada ust wõi mitte. Kõlistatakse weel kord. Anna wõtab end koftu, lähed otjastawalt ufse juure ja awab selle.)

Arnold (tuleb. Ta on märgatawalt purjus). Nnoh, nüüd pole muud, kui lao raha wälja! . . . Hähä, waatafin all baaris läbi afna, kui ju mees mõõda läks. . . Mõtlefin, kui palju ta küll patuks mulle sinu saladuse eest, Anna! Nnoh, hää küll, oleme inimlikud! . . . Too raha wälja!

Anna (wäsinult, rahulitult). Raha mul ei ole! Mul pole seda kuskilt wõtta . . . Asjata tulid siia tagasi . . . Mulle on ükskõik, mis sa ka teha ei kawatseks! Wõid helba mu mehele, ütke seda kogu maailmale, mulle on see ükspuha!

* Kõsesolew näidend müügis kui ka laenuks saadawal L. Mutju teaterkirjastusarilt. Loata ettekandmine teelatud.

Arnold (astub sammu lähemale, wihaselt). Mis sai su sõrmustega? Kuhu panid sa sõrmused?!

Anna (rahulitult). Mul ei ole neid enam!

Arnold (haarab järsku Anna käewarrest kinni, läbi hammaste, surutult). Waletad!

Anna (tahwatab näost, otjastawalt). Sina ei saa neid eales!

Arnold (raputab teda). Raha siia ruttu, ehj muidu — — —

Anna. Lase mind — wõi ma kiskendan teenija appi!

Arnold (tõutab ta jõuga enesest eemale). Hähä! — Nagu ma ei teats, et sa üksi kodus oled! Küllap saatsid ka teenija wälja! (Nwardawalt.) Anna raha siia, kas kuuled? Wõi muidu ma ei wastuta enese eest! . . .

Anna (jõuga). Raha ei saa sa mult pennigil! Ennem siis surma mind! Ja nüüd — tee, et sa siit kiiresti laod! . . . Et ma sind eales enam ei näeks! — (Näeb järsku meest lähel.) Joosep! . . .

Joosep (on teistele nähtamatult ilmud eestjoja ufsele, mis oli jäänd Arnoldi tulekul praofile. On Anna sõnu kuulnud, astub siis Arnoldi ette). Kes teie olete? Mis te siit tahate?

Arnold (põõrab ümber, näost kriitwale, kogub end aga pea, hiritab häbematult ja ajab end Joosepi ees sirgu). Tutwusta mind oma mehele, kallim! Ta näeb sul päris kenate!

Joosep (lähed ruttu ufse juure, lutustab selle ja pistab wõtme tasku. Tuleb uuesti Arnoldi ette, terawalt). Kas te ei kuulnud? Wida te siit tahate?

Arnold (hiritades). Nnoh, kui te seda juft teada tahate — ja Anna seda soowib, — olgu siis, ma ütlen teile seda! (Anna poole). Oled ju ije selles süüdi, kallim!

Anna (warjab kättega nägu, toetub jõuetult seinale najale).

Arnold (ikka hiritades). Teie naine — pole kangeliki nii süütu, nagu te seda temast arwate, hähä!

Anna (haarab Joosepi ümber kinni). Ma ise ütlen sulle kõik ära, Joosep. Täna õhtul tahjisin sulle kõik ära jutustada! . . . (Nuttus.) Ma waitisin — mitte kartusest, ei tõesti mitte! . . . Ma ei suutnud sulle valu teha! Kinnitan sulle, Joosep, see oli ainus põhjus waitimiseks! Waid armastusest sinu vastu waitisin ma seni! . . .

Joosep (rahulult). Rahustu, Anna!

Anna (tui ennast piitsutades). Ei, ei . . . ma pean rääkima! See on mind piinand kats aastat . . . ma pean oma saladuse sulle avaldama! Mul sündis Tartus laps . . . sellest mehest! Laps sündis furnult. . . See inimene tuli nüüd, et minult selle abil raha wälja pressida! Ta ähwardas sulle ära rääkida — kui ma ei anna talle raha . . .

Joosep (targab tui meeletu Arnoldi kallale, haarab tal rinnust ja raputab kui taktuoonalt). Sina lojus! (Tõutab ta hooga pörandale. Arnold kutub.)

Arnold (ajab end pihkamööda uuesti jalule). Ei see oleks teil õnnestund, kui ma ei oleks mitte purjus!

Joosep. Wait! (Nuttab telefoni juure, tõikstab.) Palun politseijaoskond, preiik! . . . Härra komisjar! Räägib õpetaja Nurm! Jah! Palun kohe saata paar meest. . . Jah! — Pargi tänaw kümme korter tahesja. Neljas kord! . . . Jah, wangistada! Põhjus? . . . Wäljapressimine! — Nimi? — Arnold Juhkam! — Jaa. Palun kohe!

Arnold (on enese kainets ehmatand, ärwufega). Te kutsusite politsei?! Palun, awage uks kohe! (Raputab lutus uft.) Ruttu!!

Joosep (tästwalt). Ufse juurest eemale! — (Arnold astub sammu tagasi. Joosep ise seisab kõõgi ufse ees). Enne politsei tulekut te siit ei pääse!

Arnold. Laske mind minna! Ma pole ju lõppeks teie naise kohla midagi halba öelnud, ta ise—

Joosep. Mis mu naine ka eales oleks teind, mulle jääb ta ikka selleks, mis ta on. Uks-kõik mis ka teiesugune tema kohla ütlets, see ei muudaks mu armastust tema vastu!

Arnold (hirmuga, paludes). Laske mind wälja! Ma palun, awage uks, ruttu, ruttu! . . . Enne kui hilja!

Anna (Joosepi poole, imestusega). Kuidas — kuidas tead sa ta nime? . . . (Tuleb Joosepi juure, waatab talle silmadesse.) Ülle, Joosep, kust tead sa ta nime?

Joosep. Teadsin seda juba ammu. . . Leidisin kord su sõbrana Milli kirja!

Arnold (meeleheitlult). Laske mind wälja! Ma ei taha sattuda politsei kätte! Laske mind! Ruttu!

Anna (õrnalt, paludes). Ma palun sind, Joosep . . . kui sa mind armastad — ja ma tean, et sa armastad mind — lasse tal jooksta!

Joosep. Anna! Ära palu seda minult! Ma ei mõtlegi seda lojust jooksta lasta!

Anna. Ma palun sind südamest, Joosep! (Waitseb pijarad woolawad tal üle palge.) Ta on mind küll surmani piinand . . . aga lasse tal jooksta. Ta pole seda ära teenind, ma tean . . . Lasse tal minna! (Tasa.) Ta oli siiski mu lapse isa! . . .

Arnold (kuuldes, kuidas Anna tema eest palub, ilmub Arnoldi näole wähehaawal teine ilme. Hirmu wäljendus kaob ja ta waatab ainiti Annale otse, siis mingi sifemise tohmetusega.) Sa palud minu eest, Anna? Pärast kõike seda . . . ? (Pöörab Joosepi poole.) Laske mul minna ja te ei näe mind enam eales! Awage uks enne, kui on hilja!

Joosep (on kangekaelselt waatanud kõrwale, nägu kinnine ja kiwine). Noh, olgu, Anna — sinu palwete pärast lasen tal jooksta! (Arnoldile.) Kaduge, ruttu! (Keerab ufse lutust lahti.)

Arnold. Politsei kätte ei oleks ma end ikkagi annud! (Paneb kibara pähe.) Jumalaga, Anna, enam sa mind ei näe! (Awab ufse, ufse taga seisab kats politseimeik.) Kurat! Hilja!

Joosep (astub ufse juure politseinetele vastu). Undestage, mu härrad! Ma efsisin kahjuks. Siin oli tegemist waid arusaamatusega!

Konstaabel. Ei, härra Nurm, teie wõite ju oma kaebuse tagasi wõtta. . . Mul on täss seda poissi wangistada, ta on tagaõhjataw wetsliwõltsimise pärast. (Kordnitule.) Wõtte ta kaasa! —

Arnold (kuuldes täsku, targab wälkkiirelt kõrwaltuppa). Teie ei pea mind saama!

Kordnik (tormab talle järgi).

Anna (astub kõrwaltoa ufsele, kust kostab järsku purunewate klaaside klirin. Kiskatab äkki läbilõitawalt, katab näo kättega ja wajub ufse najale tofku.)

Kordnik (jookseb kõrwaltoast wälja otse trepikotta.) Alla hüppas, kuriwaim! (Mõlemad politseinikud ära.)

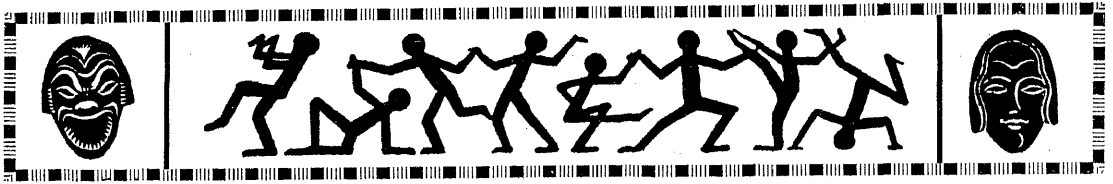
Joosep (awab ruttu wäljaehitises atna, waatab alla.) See on — lõpp!

Anna (toetudes ufse piidale, nutab waitfeld). Sa teadsid kõik, Joosep, ja armastasid mind sellest hoolimata . . .

Joosep (wõtub ta oma embusse. Anna pää wajub ta rinnale). Mis sa ka teind oled — wõi weel tulewikus teha wõiksid — mina armastan sind ikka ja ikka! —

E e s r i e .

(Lõpp.)



Äpardand karujaht

Noore jahiseltskonna nurjund ettevõtte kahes vaatuses

Onu Aadu

Tegelased.

Karla	} Eestoa talu noorpere.
Albi	
Milla	
Hugo	} Õed-vennad Tagamaa talust.
Arno	
Liisi	
Aino	

Jaku, Väiketüki saunanaise ainus poeg.
 Äрни, Eestoa laste onupoeg. On kooliajal
 Jaagup, Eestoa isa. [Eestoa korteris.
 Liisa, Eestoa ema.
 Jaan, Tagamaa taat.
 Leena, Tagamaa memm.
 Mari, Väiketüki saunanaine.

Märkeid tegelaste kohta.

Kõik näidendis esitatud poisid, pääle Äрни, on vägevad karuküttid. Nad on julged, seiklushimulised ja agarad nagu noored kunagi, ehkki ka vahetevahel tunnevad hirmu eeloleva karuretki ees. Seda eriti väiksemad. Karuküttide salga „eestvedaja“ on Karla, omasuguste seast kasvult, välimuselt kui ka esinemiselt erinev. Ta on väga julge ja riikakas poiss, tema sõna maksab ning noored omavad ta ees teatud aukartuse. Temale järgneb silmatorkavuselt Albi, kes ka väga elav ja julge, juhi surma korral kindel kandidaat uuele juhi kohale. Tugevuselt erineb teistest Arno, kellele siis ka antakse kott karu tassimiseks. Teised poisid on väiksemad ja alistuvad suuremaile. Riietus lihtne, paiguti kehv.

Iseloomult teistest erinev on Äрни, kes alati süvenend raamatuisse ning ei võta osa teiste naljatlemisist.

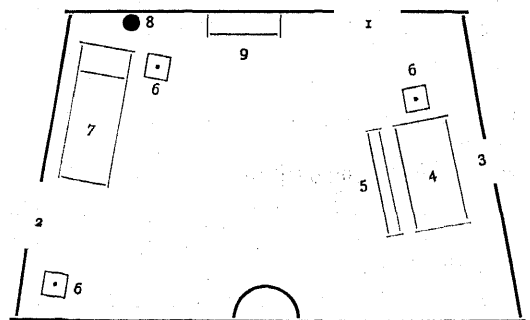
Tüdrukuid torkab eriti silma Milla. Ta on teistest väiksem, ei käi veel koolis ning tunneb elavat huvi kõikide mänguseltsiliste toiminguid. Ta hoidub muidugi tüdrukute kampa, kuid mis teda poiste juures huvitab — on karujaht. Seepärast jälgib ta alati esimeses vaatuses ühe silmaga poiste salajasi toiminguid.

Kõik teised tüdrukud on koolialised, huvituvad vaid oma mänguasjust ning suhtuvad poiste kavatsusele vaenulikult. Riietus lihtne, kergelt kevadekohane. Üldiselt on poiste vanadus 7—15 aasta vahel, kuna tüdrukud on nooremad.

Vanemad tegelased on tavalised lihtsad külatübid; neist eraldub oma varjatud ladusa talupoja huumoriga vanaperemees Jaagup. Naised väga halemeelsed, rohke kõneanniga, igatüks kangekaelselt uhke oma lastele.

Lava.

Tegevus toimub Eestoa talukambris alltoodud plaani järgi:



- 1 — uks tahakambrisse
- 2 — uks õue
- 3 — aken
- 4 — laud
- 5 — pink
- 6 — toolid ja taburetid
- 7 — voodi
- 8 — vana seinakell
- 9 — kapp

Rekvisiidid.

I vaatus.

Laval: paberit, pliiats, raamatuid (laual), varrega luud, vokk.

Ärni: raamat, võrkpall, kodumaa kaart.

Liisi: kandepuu; korv, milles raamatuid, pilt ja mänguasju (puurattaid, klotse, riidehilpe, puust lehmad jne.)

Albi: komps käes, kärstaja.

Karla: suur komps. Selle sees omatehtud püss, kaks pussnuga, varreta hang, suur tühi kott.

II vaatus.

Laval: lauluraamat taskurätti mähituna kapi otsas.

Ärni: raamat lugemiseks.

Liisa: sööginõud (lava taga).

Karla: sama komps, mis I. vaatuseski.

Valgustus.

Mõlemas vaatuses hele kevadpäike, mis muudab toa rõõmsaks ja koduseks, ning annab tunda õues valitsevast kevadest.

Teise vaatuse algus tume, päiksetu, hiljem aga jälle päikesesära.

ESIMENE VAATUS.

Eesriide avanedes istub Ärni laua taga ja õpib. Milla „ketrab“, vokk käib kord ühte, kord teistpidi ringi.

Milla (vokki seisma jättes). Ärni! (Nimetatu ei pane seda tähele. Milla tuleb ka laua juure — istub Ärni vastu, vaatab veidi aega käsipõskil selle tegevust ja alustab veidikese aja pärast jälle juttu.) Ärni, kas sinu raamatus ka tähed tantsima hakkavad? Albi ütles, et kui kaua lugeda, siis tema raamatus tantsivad.

Ärni (silmi raamatult üles lüües). Ei hakka, ega tähed kirbud ole, et hüppama hakkavad.

Milla. Karla ütles eile hommikul, et tema raamatus tantsivad kohe nagu Avinurme karud ja kutsuski Albi metsa karujahi harjutusele.

Ärni. Nemad nüüd mõned karukütid, panevad jänesegi eest plehku. (Süveneb uuesti raamatusse).

Milla (võtab laualt paberi ja hakkab joonistama, veidi aega joonistades alustab uuesti juttu). Ärni, kas siis saab sõita, kui vankril on kandilised rattad? Karla ütles, et siis saab küll, kui karud veavad.

Ärni. Usu sina nüüd Karla karujuttu, tema räägib palju ja valetab veel rohkem. Millal temagi karuga sõitmas käis.

Milla. Kas siis saab vankriga sõita, kui üks ratas katki läheb?

Ärni. Saab küll. Siis pannakse teivas katkise ratta asemele. Hobusel on aga raskem vedada ja kiiresti sõita ei tohi, siis läheb teivas katki. Aga küsi õige pärast, kui ma ülesanded valmis saan. (Asuvad uuesti tööle, kuid pea ilmuvad vasakult Liisi ja Aino, korvi mänguasjade ja raamatutega vahepuus kandes.)

Liisi ja Aino (mustlasi mängides). Tere, tere, pererahvas! Mustlased tulevad kaugelt maalt siit talu rahvale õnnistust tooma. Annaks jumal teie karjale tervist ja pererahvale pikka iga!

Liisi (Milla juure astudes). Pai perenaine! Lapse kõht haige. Ole hää ja anna tilgake piima lapsele kõhurohuks. Ega mustlane palju taha, poolest toobist aitab küll.

Aino (astub Ärni juure). Kas peremees ei laseks kätt vaadata. Kahekümneviie sendi eest kuulutan õieti ette.

Ärni (pahandatult). No õige mul mustlased. (Paneb raamatu kokku ja läheb tahakambri.) Mina neist naistest kohe pikka lugu ei pea. (Ära.)

Milla. Nüüd pahandasite Ärni ära. Tema ei räägigi viimaks enam mulle, kuidas kandiliste ratastega vanker sõidab.

Liisi. Ärni pahanduski kole ruttu. Meie tahtsime aga nalja pärast natuke mustlast mängida.

Aino. Ärni õpib ka alati. Sellepärast ta on nii tark, et koolis kohe kõik teab, mis küsitakse. Kui tema suureks kasvab, siis saab vist kohe keisriks.

Liisi. Sina oled ka rumal. Ega nüüd enam keisrit olegi. Nüüd on riigivanemad. Need elavad linnas. Ega Ärni linnameheks saa, tema ju maapoiss. Linna poisid saavad riigivanemaks. Maapoissid saavad selleks... selleks... teiseks suureks meheks.

Milla. Aga Albi ja Karla ütlesid, et Ärni ei saa muud kui raamatukoi ja ema seljatagune, et tema kardab püssi ja hakkab nutma, kui tapeldakse.

Aino. Mis nendel viga rääkida, nemad on ju julged ega kardada kedagi. Karla lubas linguga kulli maha visata ja mulle anda. Albi pidi pojad Liisile tooma.

Liisi. Mina nende juttu ei usugi. Meie Maali ütles, et suuga teeb suure linna, käega ei tee kärbse pesagi. Hakkame parem mängima.

Milli. Hakkame mängima jah. Mis teil siis siin korvis on? (Kõik asuvad korvi ümber.)

Liisi. Me tõime kõik mänguasjad kaasa, et nukul igav ei hakkaks, kui lehmad

ükski toome. (Mänguasju korvist põrandale tõstes.) Need puupakud saime isalt. Ta saagis need uue lauda nurkade küljest maha. Neist saab tooli ja, lauda ja, pliiti ja ... (Korvist laotakse välja igasugu puid-padi.)

Milla. Lehmadele teeme siia aia. (Hakkab puupakkudest aeda tegema.)

Aino. Mina hakkam sööki keetma. Sina, Liisi, lüpsa lehmad ja aja karjamaale sööma. Siis hakkame nukkude pesu pesema.

Milla. Ma hakkam pärast nukkudega kooli pidama.

Liisi. Kas sa siis oskad?

Milla. Oskan küll. Ärni rääkis kuidas kooli peetakse.

Liisi. Anna siis oma õpilastele tunnistused ka. Ära aga palju nõrku kirjuta, siis nendel on hale meel ja ema hakkab ka tõrelema.

Milli. Annan kõigile hää. Aga kui sina koolist tunnistuse saad, kas mulle ka näitad?

Liisi. Sulle näitan ja Ärnile ka. Albile ja Karlale küll ei näita. Nemad on pahad poisid, muud kui naeravad ja pilkavad neid, kes enne teisi koolist karja viiakse.

Aino (sööki keetes). Küllap jõuavad veel nemadki sõraväes teenida, pikk suvi ees.

Jaku, Hugo ja Arno (tulevad koolist ja astuvad vasakult sisse, et Albi ja Karliga kohata.)

Jaku. Tere! Seda ma arvasin. Puha plikad koos ja kaltsuhunnikud põrandal. Muud vist enam teha ei ole kui puuhalge ja pakutoese ritta sääda. Kas Albi ja Karla pole veel koju jõudnud?

Aino. Ära sega. Meie mängime oma asjadega ja sinul pole sellega tegemist, missugused need on. Egas meie Albi ja Karla karjased ole, et peame teadma kus nad on.

Hugo. Meestele torkavad kõik asjad silma. Kuhu see kõlbab, kui põrand nii närusid täis pillutud, et ei ole kohta kuhu jalaga astuda. (Rinda täismehelikult ette lüües.) Ruumile maad! (Lükkab jalaga mänguasjad laiali.)

Liisi (korjab nuttu tagasi hoides kannid korvi).

Milla (poeb ehmunult nurka voki taha ja jääb sinna, sõrm suus, seisama).

Liisi. Enne olite ikka hääd poisid, aga nüüd, kui Karla lubas teid võtta kaasa karujahile, muudkui kiusate.

Arno. Meie lähme karujahile jah. Kui siis tuleme koju, karu koivupidi seljas. (Käib mööda tuba, pää püsti ja käed taskus.)
Mõmm-mõmm-mõmm!

Aino (osatades). Mõmm-mõmm-mõmm!
Jaku. Või nemad veel osatavad. Poisid, teeme puhta töö. (Loobivad kõik mänguasjad segamini.)

Aino (vapralt). Kus mul karvapääd. Koolis ei tee muud kui kiusate ja rebite tüdrukuid. Kas hakkate siin jälle otsast päälle? (Jakule, kes teda lüüa ähvardab.) No ega karda ühtegi. Löö, kui tahad! Küll ma näitan siis juba sulle.

Jaku. Mis sa virised, nagu õlleankur jaanilaupäeval. (Võtab Aino käest kinni ja tahab teda välja tirida.)

Aino. Kelleks sa ennast pead õige. Küllap räägin kõik emale ja Ärnile ja õpetajale. Oota, oota, küll kange karu saba ka sõlme seotakse!

Poisid (prahvatades naerma). Ah-ah-ah! Karu saba sõlme! Karu saba ei saagi sõlmida!

Arno (parema käe põialt näidates). Karul pole rohkem saba kui näe nii palju. Sõlmi siis kui tahad.

Aino (nutuselt). Kas sina oled käind vaatamas. On jah!

Albi ja Karla (tulevad tuppa. Mõlemil kopsud käes, mis tähtsate nägudega voodi alla peidetakse. Tüdrukud siirduvad tahaplaanile ja harutavad sosinal omavahel).

Jaku. Kus teie nii kaua olite? Meie otsisime kõik kuivad paigad läbi.

Hugo. Metsas käisime kuni määra urgasteni. Säälm uikasime, aga teid ei kuulnud.

Karla (tähtsalt). Kõik on valmis. Ainult leivakotid vaja veel teemonaaga täita. (Vaatab kahtlevalt tüdrukute poole. Tasa Albile.) Toimeta need sääsepiinajad kuhugi kõrvale. (Albi läheb tüdrukute juure. Karla püüab samal ajal teistele midagi sosinal seletada. Tüdrukud ei taha enne Albiga tegemist teha, aga kui Albi põuest kärsti võtab ja kärstab, tunnevad tüdrukud huvi ja tulevad lähemale.)

Albi. Kas näete? See on uus Türgi suurtükk. Niisuguseid on terves ilmas vähe. Minul on Eestis ainuke.

Milla (hüpleb häälmeelel). Kui kena, Albi! Kas see suurtükk minu käes ka laseb? Mida sellega lastakse? Kas herneid, nagu sinu kummist püssiga?

Albi. Herneid nüüd. Sellega lastakse kõike, mis kätte saab, kive, konne, pahuraid plikasid.

Aino. Nüüd sa, Albi, küll valetad. Nii pisike puust asi ei hirmuta kärbseidki. Pläriseb muudkui niisama, nagu valelik koolipoiss. (Järgneb.)

KIREV ÕHTU

Riterpill kinodirektorina *

A. Trilljäär

Lõbus soolotteaste ühele meestegelasele

Riterpill ilmub lauale õige karikatuurilt, loomilises riietuses ja kummaridub aupakkisult.

Etteaste laul.

Wiis: „Jah, kui see laul meil korda läeb“.

Teatrid ilmaft kadugu
mu ainus soov on see,
ja kinoäri õitsegu,
mis loodud rahwale.

Sää! waata ainult linale,
ei waja kuulata,
ja on pilt igaw sinule,
wõid rahus magada.

Proosa.

Kadugu teatrid! Kõik kinno! Elagu kunst!
Teadagi waid see kunst, millist demonstreeritakse
wirwendawal laudlinal ja jätkatud lindiga. Mitu
pikem lint, seda rohkem publikut. Aga mitme-
kesijel publikul on ka mitmekesised maitfed. Kui
üks tahab heeringat ja hapu kurki, nõuab teine
sinki munapudruga. Snimeste meeleolud ei ole
häälestatud ühele toonile, sest igal meeleolul on
oma eriline nääre, mis toidab teda.

Poiisikesena nägin ma kord kuulust näitemängu;
jää! eiines kunstlastur, tema nimi oli Willem
Tell, kes laskis oma poja pää päält õuna poo-
lets. See koht mõjus minu pääle wäga põru-
tawalt. See wõltis, mult ära himu õunaõõmi-
seks mitmeks aastaks. Aga too Willem ei olnud
mitte paberist poiis ja tajus seda maawalitseja
Geslerile, kes teda seda tegema sundis, kahe-
kordjelt kätte. Mägestikus ühel kitsasteel jäi ta
luurama, ja kui õel maawalitseja temast möõdus,
lasi ta temale ühe kudumiswarda ribide wahela,
nii et jäi eluajaks uimaseks. Jaa, see oli tore
teater; keda korda üksteise järele käisin ma waa-
tamas jeda tükki — ikka ühe ja sellejama piletiga.

* „Riterpill kinodirektorina“ on üks neist seitsmest
huwitawast ettekandest, millised asetuwad A. Trilljäärwe
naftaettekannete kogus „Riterpilli seiklused“. Raamatu
hind 60 senti.

Mida teatris räägitakse liig palju, sellest kõ-
neldi kinos seni ajani liig wähe. Aga nüüd ilmub
helifilm ja kõik teatrid wõiwad sulgeda-oma ukseid
ja otsida Afrikas uut tööpõlde; see, mis ne-
mad pakkuda suudawad, wõib olla nüüd weel
ainult neegritele uudiseks. Nüüd hakkame ka meie
kinodes kisa ja lärmi tegema ja nimelt niifugult,
millega ükski teater wõistelda ei suuda. Wõrratu
tugew on hääleliselt meie helifilm. Näiteks: kui
kaks armastajat suudlewad, siis kõlab see nii,
nagu pehksid jada wenelast üksteist nahkfinnas-
tega, kui keegi naerab, siis wõib seda wõrrelde
lõwide möirgamisega, kui kallatakse wett klaasi,
siis on kuulajal tundmus, nagu wiibiks ta Nia-
gaara kose lähedal ja kuuleks tema wägewat mü-
hinat, ja kui keegi nuuskab nina, siis kõlab see
toiming nagu mürin 16-tollisest kahurist jne. jne.
Nii siis, teater ei saa enam hoobelda, et meie
kujud on tummad. Ka kõmu suhtes ei pääse tea-
ter meile enam ligi, sest kõik, mis ma teile pakun,
on suurim sensatsioon! Haruldased loodusmän-
gud: lendawad elewanditarjad, roobastel tant-
sivad raudteerongid, lõhkewad supikatlad, allwee-
laewad wõitluses ninasarwikutega, praegusaja
süüitud Joosepid, kes põgenewad ilusate naiste
eest, ametnikud, kes ei wõta altkäemaksu jne. jne.
Seda kõike ei olnud wõimalik seni ajani näidata,
ja sellaseid wõimatuid asju ei saa teie loomuli-
kult näha ka minu juures.

Aga ka teises suhtes suudan ma igasugusel
konkurentsil jalad alt ära liida. Kõige uuemad
sündmused, millised kuulutatakse päewasündmus-
tena, on mulle juba liig wanad. Ma tahan nõi-
duda tulewiku oma kinolinale. Minu juures peab
publik õhtul juba nägema ette, mis sünnib alles
järgmisel päewal.

Ma tahan teid kose tutvustada oma tänawuse
hoaja eestawadega, milledega kawatsen algada
kõige lähemal ajal. (Wõtub tasust paberilehe ja loeb.)
„Brasiilia kuninganna kleidi-
saba.“ Pikkust möõdetakse — esimest korda kino
ajaloos — kilomeetrite järele.

„Roosamunde mõrjaöö.“ Kolmes seerias ja üheksateistkümnedes äritawas vaatuses. Esimese järgu sensatsioon. On aga võimalik, et hensor ei anna luba mõrjaöö näitamiseks. Siis demonstreerin seda kui ajad muutuvad wabamas tulewikus.

„Wäikeste wõrukaela sünd“ ehk „Armutad ebuse wõit kardulike ldris“ ehk „Silda, Silda, näita tuld, kõik on hilja!“ Suur kuritegewuslik draama tõsiste roimariite kaastegewusel ja apaside tantsudega. Sündi demonstreeritakse igasuguste tehniliste kiusatus-tega ja nelja löötspilli saatel.

„Külawanema tütar“ ehk „Armutund sirelipõõsas“ — väga pikantne elu-draama kolmes jaos. Wiimase waatuse waatamine alaealistele keelatud.

„Kolm buse ameerikasõit ja mu-nade leidmine“ — firewais loomulikes wärwides.

Nendega ma algan. Neile järgnewad veel järgmised filmid:

„Esimene mušu.“ Restab pool tundi.

„Müüdaw naine.“ Opilastele poole hinnaga.

„Caplin abiellub.“ Iga õhtu kaks korda.

„Papa nina.“ Bittus 1000 meetrit.

„Ta murrab truuduse.“ Pühapäewal kolm korda.

„Baruniproua särk.“ Publiku soovil pikendatud.

„Metsiga.“ Usta Nielsen pääosas.

„Moorits lähewanni.“ Euroopas esimest korda.

„Halastaja öde.“ Näitejuhust hästi välja-töötatud.

„Pauliine saab kaksikut.“ Wiulid ja klaweri saatel.

„Ta kaitseb oma süütust.“ Minult kolm päewa. Nii. Nitab sellest.

Ja, minu armsad sõbrad, minu eestawad on äärmiselt huwitawad. Piletihinnad on väga mõdukad. Sisseminek ei maksa 50 sentigi, ka mitte 75 senti, ei maksa üldse mitte sentigi, waid ainult üks kroon!

Nii siis armsad sõbrad, niipea kui teie loete ajalehest direktor Kikerpilli kinoauulutust, palun kohe külastada minu uut kinoteatrit. Need, kes 25 aastat minu asutust järjekindlalt oma osawõtuga on toetand, saawad 26-dal aastal maksuta aukaardi.

Lõpulaul.

Kes tark ja kawal ärimees,
see teab, mis pakkuda;
kõik lollid tema püünišes
ja lõpuks naerab ta:

Te olete kõik ogarad
ja raha taskus mul,
mis targemad mu'it arwawad,
on minule nüüd null.

Waprad meripojad *

Terwitus-marsilaul lõbusatele noortele. Tekst je rezhii: Pear Luide.

Rantakse ette teatud arwu (alates kuuhest) tüdrukute wõi poiste poolt.

Tüdrukute riietus: walged madruselpluusid (traebega), tumesinised wõi mustad kleidid, mustad sutad ja mustad kingad. Walged wõi sinised mütsid.

Poiste riietus: tawaliksed sinised wõi walged madruselpluusid, pikad püksid, mustad saapad ja walged wõi sinised madrusemütsid.

Rekwisiidid: laewafreen wõi wile ja laewatross. Wiimane asetatakse enne ettetande algust rampi ette. Sõnade juures: „See sadamasse uhtelt ajab meid!“ kummardawad madrused nõõri poole, tõstawad selle üles mõlemi käega ja teewad ühiseid tõmbeid, seega marceerides laewatõie kaudu laewafinnitamiš sadamajillale. Loomulikult peab nõõri teine ots olema publikule nägematult kusagile fimmitatud.

Merimehelik terwitus ja üldine esinemine peab olema julge ja rõõmus.

* Käesolewa lauluettekande mänguluba ühes klaweri-noodiga saadawal L. Mutšu kirjastusärikt Tallinnas.

Eestriie kergib. Celmäng. Madrused sifestuwad marsšides alles laulu alul, kas kahetupa wõi hanireas.

1.

(Sissemarsš, rampi eest möõda defileerida ja merimehelikult terwitada.)

Me oleme need waprad meripojad,

me tuntud laial merel kui ka maal.

Me laulud need on kõigil rõõmuloojad,

on rõõmu loojad,

me waprusest on kasu kodumaal. Hoi-jah!

(Celnewa lauluga koguneid kõik ritta rampi ette. „Hoi-jah“ ajal walmel seifang.)

Me waprusest on kasu kodumaal!

(Kõnniwad käed puufas ümber lawa. Wiimase „hoi-jah“ juures seifawad jälle sirgjoones rampi ees, pöõrdu-des nägubega publiku poole.)

Haijoo, haijoo! Jah on kasu kodumaal.

Haijoo, haijoo! Jah on kasu kodumaal. Hoi-jah!

2.

(8 sammu sirgjooneliselt riivis tagasi astudes.)

Sää! keset wahutawat tormiwoogu

(8 sammu ettepoole.)

me purjetame pikki mereteid.

(1 samm kõrwale, 7 samm tagasi.)

On pingul laewapurjed tuulehoogu,

(Walwel seisang.)

on tuulehoogu,

(Ette marsjida. „Jah meid“ juures seisma jääda ning kuulbawalt kontse tofku lüüa.)

See sadamasse uhkelt ajab meid! Jah meid!

See sadamasse uhkelt ajab meid!

(Eelnewa rea tselte kummaruda. Nöör haarata ja taktis tõmmata nagu raskust tunagi.)

Haijoo, haijoo! See a'ab sadamasse meid.

Haijoo, haijoo! See a'ob sadamasse meid. Jah meid!

(Wiimase „sadamasse meid“ ajal nöör maha.)

3.

(Moodustawad teineteise selstaha sammudes 2 rida. Maršwad nii kstlawale (tagurpidi), siis teeb tagumine rida poolammu ja tungib läbi esimese ettepoole, kuna esimene samal ajal jälle tahapoole liigub. Tagasiastudes sammuwad mõlemad riivid ühijeks riiviks tofku.)

Mis patuks meil veel ilmas rohkem ilu, kui tormaw, waba, uhke merepind.

Jeft kiidame me meremehe elu, me kuldset elu,

ei kullagagi waheta me sind. Ei! Ei!

Ei kullagagi waheta me sind.

(Seisawad jälle rampi ääres riivis, panewad käed wäljajirutatult üksteise õlale ja kõigutawad end taktis wafule ja paremale. „Ei! Ei!“ ajal tõstawad parema käe sõna tõendusets üles.)

Haijoo, haijoo! Jah ei waheta me sind!

Haijoo, haijoo! Jah ei waheta me sind! Ei! Ei!

4.

(Kostub sreen-wile. Pool-riwi pöördub wafule, teine pool paremale, maršwad tahapoole, saawad tselte tofku, tulewad kahelupa ettepoole, moodustawad rampi ees jälle ühise riwi. „Nägemiseni“ ajal lehwitawad käega. „Haijoo!“ ajal tõstawad käe kõrwale ääre, ning siis hantreas, tehse enne weel lawal ühe ringi — maršwad wälja.)

Ju sadamast me laewawile kõlab

ja purjed mastis tuulest pingult.

Ra lahkumisel rööm me rinnas elab,

rööm rinnas elab,

hääd terwit, sõbrad, nägemiseni! Di-jah!

Hääd terwit, sõbrad, nägemiseni!

Haijoo, haijoo! Sõbrad nägemiseni!

Haijoo, haijoo! Sõbrad nägemiseni! Di-jah!



Roolide kewadpidudest

Meeloaluküllaste pidude korraldamine noorpoole wajak energilist ja osajat täht. Ükskõikselt koostatud pidutawaja jätab noore tegelase külmaks ja pasitiwseks. Keswaja koostaja pedagoog peab oma koostamistööd teadma, millise õhtu ta suwatseb korraldada. Neid õhtuid on ju waga mitmesuguseid. Ühiti õpitakse selgeks pikem näidend, milline siis mõne laulu lisanusfega täidabki piduõhtu. Teineford aga koostatakse terwe õhtu ühifutest wäikestest paladest, nagu deklamatsioonid, sooloettekanded, wõimlemisharjutused, plastika-ettekanded jne. Sgatahes — mida kirewam eestwaja, seda suurema arwu ta rakendab õpilasi tõhe, seda suuremat mõnu ta patub publikule, andes ühtlasi laiema ülewaate koolis tehtud tööst.

Mida walida eelseiswaja kewadpeo kawwa?

Kui tahetakse kawwa wõtta mõni pikem näidend, on koostamine õige kihtne. Mõõdunud aastal ilmund lastenäidendite arw annab meile siin päris suure waliku. Milline mudilane ei tunnaks kirjanik D. Lutsu ja tema Paunwere koolijante. Sama kirjanik on õnnelikult toond oma riutamehed — koolipoisid lawale, pannes näidendile nimets „Tooff lood“.

Teine tuntuim näitekirjanik, „Mitumärdi“ autor S. Raudsepp, ilmutas hiljuti näidendi „Piha Miitaeli selja taga“, millises käsitab eesti koolipoisi elu wanal weneajal. Need mõlemad näidendid on tänuwäärseid palad

meie noorsoo näitekirjanduses ja wääriwad kõigiti lawastamijit. Pääle nimetatute wõits mainida weel E. Hanjani „Wõitlus Põhjanõdiaga“, B. Kangermani „Elagem Westile“ ja sama autori „Koolikell“, millised wastawa ainewallaga just eriti sobiwad kewadets, ning ühtlasi ka koolidele lõpppidudeks. Ka ilmuwat Onu Uadu „Aparand karujahi“ wõits soojalt soowitada eelsoodub pikemate hulka. Kõit nimetatud on lawasäädelõijelt waga kihtsad, 2—3 waatuslitub, kuna tegelaste arwu lawastaja wõib tarbetorral kas juurendada wõi wäpõndada.

Mis puutub aga „kirewa õhtu“ repertuaari koostamisse, siis on siin muidugi mõõduandew iga lawastajapedagoogi maitsse ja huwiala. Soowitaksin omalt poolt weel säarase kirewa õhtu kawwa Onu Uadu „Warakewadel“ ja Pear Luide „Kärbseseenel on sünnipäew“* millised mõlemad on algupärandid ja neist wiimane eriti huwitawa süzheega. Ka saab mõlemaid kanda ette ühe säädelõijega. Neile kahlele näidendile kihts sobits waga hästi meeleolukas „Waprad meripõjab“, mis oleks waimustawaks kehaksse harjutuse palaks. Nimetatud tolme pala täiendades laulude, deklamatsioonide ja dialoogidega — jättub tööd terwele kooliõpilastonnale ning, olen kindel, et ka publik oma aplausiga selle kawwa puhul ei jätta hindamata tehtud tööd.

Pedagoog.

* Kui ruum lubab, toome nimetatud näidendi järgnewas „Rahwanäitelawa“ numbris. Toimetus.

Küsimusi ja vastuseid



„Rahvanäitelava“ toimetusele saabus ootamata rohke arv kirjalikke väiketeatri ja lavakunsti ellu puutuvaid küsimusi. Et suurem osa neist küsimusist seotud olid probleemidega lavastusel olevate näidendite suhtes ja seega omasid kiire iseloomu, ei leidnud toimetus võimaliku olevat neid kõiki siinkohal esitada, vaid vastas neile otsekohe kirjalikult. Ka tulevikuks julgub „Rahvanäitelava“ toimetus panna südamele kõigile lp. küsijaile järgmist: anname oma ajakirja veergudel esikätt vastuseid neile küsimusile, millised on üldtähtsusega ja huvitavad laialdasemaid väiketeatri ringkondi. Kõik teised, enamvähem piiratud tähtsusega küsimused vastame otsekohe kirjalikult.

Toimetus.

N. S. Veneverest.

Omame väikese seltsimaja, mis alles möödunud aasta lõpul küla endisest magasiadist ümber ehitati. Seni oleme muretsend alles kõige tarvilikumata näite-seina — tapeti toa. Praegu kavatsime ehitada ka metsakulissid. Palume teatada, mida peaks kujutama lehtpuu kulisside juures tagasein. Kas lihtsat metsa, põldmaastikku, vaadet külale, järvekallast jne. Milline neist on kõige tarvilikum?

Teie lp. küsimus vajaks pikemat käsitlust, mida aga küsimuste-vastuste osas raske anda. Nagu „Rahvanäitelava“ veergudelt leiame, (lhk. 7—8, A. Tuurandi „Praktilise väikelava tüüp“) on väikesel laval loomulikkuse järeleaimamine raske. Teie küsimusest võib järeldada, et teie lava mõõduliselt on väike; nõnda siis tuleks hoiduda säärase dekoratsioonide muretsemisest, mis tahavad kujutada suurt sügavust. Metsapadrik, põldmaastik, vaade külale, järvekallas — need kõik on sügavmõõdulised tagaseinad. Kui loete läbi ülalsoovitatud artikli, milles kõne ka horisondist, siis näete, et säääl peetakse praktiliseks tagaseinaks lihtsat valget või sinist lina, millele lampidega lastakse taevavarvid. Olgu juhitud Teie tähelepanu asjaolule, et nimetatud horisondi üksikasjalik kirjeldus ilmub järgmises „Rahvanäitelava“ numbris, A. Tuurandi artikli järjes.

Palume Teid tulevikus kõikide küsimustega, mis ilmnevad lava ehitamisel, pöörduda meie poole. Oleme valmis Teile ses suhtes andma üksikasjalikke seletusi ja näpunäiteid.

O. P. Reinust.

Kas on Tallinnas mõni lavategelane, kes võiks kutsel välja sõita kohale mõne lühema ettekandega ja kelle poole tuleks selles asjas pöörduda?

„Rahvanäitelava“ juure on koondunud mitmed näitlejad, muusikerid ja lauljad, kes võtaksid endi päälle kas osalise või kogu piduõhtu eeskava täitmise. Teatage meile, üles andes oma täpse aadressi, mis ajaks on Teil näitlejat vaja, kas ettekantav pala on näitleja vaba valiku järele jne. Vastame kirjalikult.

Eesti teatritegelaste kongress,

mille eesmärgiks arutada meie üldisesse teatriellu puutuvaid valuküsimusi, peetakse Tallinnas, aprillikuu 2. ja 3. päeval, s. o. suurneljapäeval ja -reedel. Osa päevakorrast on pühendatud ka maa väikelavade päevamuredele, mille tõttu pääle suuremate teatrite tegelaste on saadetud kongressist osavõtuks kutsed ka väikelavade esindajatele. Loodame, et nii mõnigi meie teatri, eriti aga väiketeatri ellu puutuv päevahuviline mure sellel kongressil leiab lahenduse.

★



Näojumestamise tund

Tartus möödunud aasta suvel korraldatud maanäitejuhtide kurssustel.

★

Teatrite toetussummad 1931 aastaks

määrati kindlaks. Riikliku toetuse järele leiavad meie teatrid hindamist alltoodud järjekorras. Toetust saavad:

„Estonia“ teater . . .	Kr. 110.000
„Vanemuine“	50.000
Maanäitelavad	20.000
„Töölister“	15.000

Tallinnas asuavast teatreist said linna abiraha osalisteks:

„Estonia“ teater . . .	Kr. 5.500
„Töölister“	3.000
„Draamastuudio“ . . .	500

Saksa teater ei saand küll linnalt rahalist toetust, kuid vabastati 7.428 krooni suurusest kinnisvaramaksust.

★

Selist. Teatavasti harjutab Seli kirjandusringi näitetrupp suure hoolega Erna Linde kolmevaatuslikku draamat „Kaks maailma“, et seda siis ligemal pühil ette kanda. Seli kirjandusringi näidendi valikut võib pidada igati õnnestunuks, kuna Erna Linde on kahtlemata meie parimaid ja agaramaid noorautoreid, kelle sulest ilmud näendid, nagu „Suvilas“, „Veendund poissmehed“ jne., on kõikjal hästi vastuvõetavad ja palju mängitavad.

Loodetavasti mängitakse Selis „Kaht maailma“ rohkem kui üks kord, sest seda tükki võib huviga korduvaltki jälgida.